

ФОРМИ І МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ БОЙОВОГО ТА ОПЕРАТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Сучасні умови глобалізації, загрози існуючих військових конфліктів, зумовлюють необхідність володіння фахівцями бойового та оперативного забезпечення міжкультурною компетентністю. **Мета статті** – здійснити аналіз ефективних форм, методів і засобів формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення. У процесі роботи над дослідженням застосовано такі **теоретичні методи**: контент-аналіз науково-педагогічної літератури, навчальних планів підготовки курсантів, освітньо-професійних програм, програм навчальних дисциплін базової, загально-професійної, військово-професійної та військово-спеціальної підготовки з метою узагальнення, систематизація і класифікації матеріалу. **Наукова новизна** дослідження полягає у аналізі популярних в українських закладах вищої освіти військового профілю форм і методів навчання, виявленні форм і методів навчання, популярних у закордонних військових закладах вищої освіти, обґрунтуванні ефективних форм і методів формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення, у виявленні форм і методів навчання, популярних у закордонних військових закладах вищої освіти, обґрунтуванні ефективних форм і методів формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення. До форм колективної підготовки курсантів належать: роздільні, спільні, командно-штабні, мобілізаційні тренування, командно-штабні, мобілізаційні, тактичні, тактико-спеціальні, базові навчання; воєнні ігри; теоретичні, практично-тактичні, тактико-спеціальні, тактико-стройові, інструкторсько-методичні заняття; навчальні збори (на рейдах). В українських закладах вищої освіти військового профілю у процесі викладання суспільно-гуманітарних дисциплін на сьогоднішній день домінують методи усного викладу навчального матеріалу, методи обговорення навчального матеріалу, наочні та практичні методи навчання. У контексті формування міжкультурної компетентності майбутніх військовослужбовців доцільно застосовувати методи активного та інтерактивного навчання, такі як: рольові ігри, симуляції, методи вирішення проблем (метод інцидентів), кейси, проекти, презентації. Самостійна робота (аудиторну, позааудиторну, робота з підручником, самостійне вивчення техніки чи зброї, самостійне тренування, проходження комп'ютерних програм) допомагає курсантам закріпити і поглибити раніше здобуті знання, навички і уміння оволодіти новими. **Висновки**: використання активних та інтерактивних методів навчання значно підвищує ефективність процесу формування у майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення міжкультурної компетентності завдяки підвищенню мотивації курсантів через професіоналізацію навчання, зокрема «занурення» у ситуації професійного характеру.

Ключові слова: форми, методи і засоби, ефективне формування міжкультурної компетентності, майбутні фахівці бойового та оперативного забезпечення.

Постановка проблеми. Сучасні умови глобалізації та світової інтеграції, взаємодопомоги і взаємодопомоги держав, а поруч із тим необхідність вирішення існуючих військових конфліктів, зумовлюють необхідність володіння військовослужбовцями, зокрема фахівцями бойового та оперативного забезпечення, міжкультурною компетентністю з метою забезпечення здатності повноцінно виконувати професійні обов'язки, функції та ролі у процесі як миротворчих операцій, так і міжнародних спільних навчань.

Комплекс обґрунтовано поєднаних форм, методів і засобів навчання має забезпечувати ефективність професійної підготовки майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення, у тому числі формування у них міжкультурної компетентності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемі формування міжкультурної компетентності присвячено розвідки таких науковців як М. Байрам, М. Беннет, О. Зеліковська, З. Корнева, А. Садохін та

ін., особливості формування і розвитку міжкультурної компетентності майбутніх військовослужбовців досліджували О. Антонова, О. Дубасенюк, Л. Маслак та ін. Здійснений аналіз науково-педагогічної літератури доводить, що на сьогоднішній день не існує комплексного дослідження, присвяченого аналізу організаційно-процесуальних особливостей формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення.

Мета статті – здійснити аналіз ефективних форм, методів і засобів формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення.

У процесі роботи над дослідженням застосовано такі **теоретичні методи**: контекст-аналіз науково-педагогічної літератури, навчальних планів підготовки курсантів, освітньо-професійних програм, програм навчальних дисциплін гуманітарної, соціально-економічної, природничо-наукової, базової, загально-професійної, військово-професійної та військово-спеціальної підготовки з метою узагальнення, систематизація і класифікації матеріалу щодо форм, методів і засобів формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення.

Наукова новизна дослідження полягає в аналізі популярних в українських закладах вищої освіти військового профілю форм і методів навчання, виявленні форм і методів навчання, популярних у закордонних військових закладах вищої освіти, обґрунтуванні ефективних форм і методів формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення.

Задля обґрунтування ефективних форм і методів формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення звернемося до сутності поняття «міжкультурна компетентність майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення» та його структури.

З урахуванням результатів здійснених досліджень розглядаємо міжкультурну компетентність як здатність особи взаємодіяти з представниками інших культур на основі врахування їхніх цінностей, норм, традицій, уявлень, а також обирати комунікативно доцільні способи невербальної і вербальної поведінки [8, 51]. Відповідно, міжкультурну компетентність майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення трактуємо як здатність цих фахівців взаємодіяти з професіоналами – представниками інших культур на основі врахування їхніх цінностей, норм, традицій, уявлень, а також обирати комунікативно доцільні способи невербальної і вербальної поведінки з метою вирішення завдань професійного характеру.

До компонентів міжкультурної компетентності майбутніх фахівців бойового оперативного забезпечення відносимо наступні знання, вміння і навички [5, 50-51]:

- мовні знання (фонетичні, лексичні, граматичні, орфографічні), вміння і навички;
- мовленнєві знання, навички та вміння (вести діалог з представниками інших культур, аналізувати мовленнєву ситуацію, дотримання норм етикету);
- полікультурні знання;
- знання вербальних та невербальних комунікативних правил поведінки;
- когнітивні знання і навички;
- здатність контролювати власні дії під час спілкування.

Формування і розвиток у майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення знань, умінь і навичок – компонентів міжкультурної компетентності здійснюється у процесі вивчення ними нормативних навчальних дисциплін «Іноземна мова», «Іноземна мова за професійним спрямуванням», запровадженого у рамках експериментального навчання вибіркового спецкурсу «Міжкультурна комунікація у професійній співпраці». Зміст перелічених дисциплін формується на засадах міжпредметних зв'язків з іншими дисциплінами гуманітарної та соціально-економічної підготовки, природничо-наукової підготовки, базової підготовки, загально-професійної підготовки, військово-професійної підготовки та військово-спеціальної підготовки майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення.

Окрім традиційних для вищої школи України форм організації навчання, а саме лекцій, практичних занять, семінарських занять, лабораторних занять, індивідуальних занять, консультацій, самостійної роботи студентів, а також різних видів практик, у закладах вищої освіти військового профілю до форм колективної підготовки курсантів належать: роздільні, спільні, командно-штабні, мобілізаційні тренування; командно-штабні, мобілізаційні, тактичні, тактико-спеціальні, базові навчання; воєнні ігри; теоретичні, практично-тактичні, тактико-спеціальні, тактико-стройові, інструкторсько-методичні заняття; навчальні збори (на рейдах).

Для індивідуальної підготовки майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення застосовують: курсову підготовку; заняття з визначених програм індивідуальної підготовки за предметами навчання (літучки, тренування), стажування, тощо [4].

Серед основних методів навчання в українських закладах вищої освіти військового профілю домінують: методи усного викладу навчального матеріалу, які включають різні види розповідей (науково-популярну, художню, розповідь-опис), пояснення; методи обговорення навчального матеріалу: мозкова атака, інтелектуальна розминка, метод «круглого столу», бесіда, дискусія, брифінг; методи показу: демонстрація, ілюстрація, тощо; практичні методи: інструктаж, групові вправи, лабораторні роботи, тренування; навчально-пошукові методи (кейси, проекти, презентації); ігрові методи (рольові ігри, симуляції); методи вирішення проблем (метод інцидентів); самостійна робота; методи контролю та самоконтролю тощо.

Здійснений аналіз навчальних планів підготовки майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення, освітньо-професійних програм, програм навчальних дисциплін гуманітарної, соціально-економічної, природничо-наукової, базової, загально-професійної, військово-професійної та військово-спеціальної підготовки дозволяє стверджувати, що в українських закладах вищої освіти військового профілю у процесі викладання суспільно-гуманітарних дисциплін на сьогоднішній день домінують методи усного викладу навчального матеріалу, методи обговорення навчального матеріалу, наочні та практичні методи навчання.

Методи усного викладу навчального матеріалу реалізуються за допомогою слова та мають на меті ознайомити курсантів з новими фактами і подіями. Головними компонентами цих методів є: розповідь та пояснення. Розповідь – викладення фактичного матеріалу у пояснювальній формі чи у формі оповіді [11, 326]. Пояснення – послідовний, чіткий, логічний виклад матеріалу, законів чи принципів, що поєднується разом з демонстрацією приладів, схем, частин зброї, тощо. Ці методи, у поєднанні з наочними методами, застосовується під час занять із гуманітарної, соціально-економічної та бойової підготовки, особливо під час засвоєння принципу дії бойової техніки та зброї [1].

Методи обговорення навчального матеріалу допомагають здійснити аналіз змісту та специфіки навчального матеріалу, закріпити, обґрунтувати й використати його у професійній діяльності [1, 262]. Основним різновидом цієї групи методів є бесіда – метод словесного обговорення навчального матеріалу, який озброює воїнів новими знаннями [1, 262; 6, 345]. Метод бесіди застосовується в тому випадку, коли курсант не в змозі зрозуміти складні навчальні питання як під час аудиторних занять, так і у процесі самостійної роботи [1]. Під час семінарських занять обговорюються визначені питання, учасники обмінюються думками, дискутують стосовно цих проблем. Часто використовуються прийоми активізації навчально-пізнавальної діяльності тих, хто навчається [11, 375-380]. Ці заняття закріплюють засвоєні знання, розвивають навички і уміння [11, 337; 1]. Дискусія – колективне обговорення навчальної проблеми. Вона вимагає від студентів чіткого висловлювання своїх думок та обґрунтованого розв'язання певної проблеми. Методика проведення дискусії складається з 3 етапів: 1) зацікавлення проблемою; 2) обговорення проблеми; 3) формування висновків та підведення підсумків [11, 333-334]. Метод «круглого столу» використовується для обговорення складних теоретичних проблем військової тематики та обміну досвідом [1]. Мозкова атака (брейнстормінг) – групове формування якомога більшої кількості ідей з метою розв'язання навчальної проблеми. Методика такої мозкової атаки здійснюється за кількома етапами: 1) формування проблеми, обґрунтування завдання, формування груп, 2) пошук відповідей для розв'язання проблем; 3) «штурм» проблеми 4) відбір оптимальних ідей та рішень; 5) обґрунтування кращої ідеї, обговорення результатів роботи у групі [1, 302-303]. Метод інтелектуальної розминки допомагає швидко повторити весь навчальний матеріал за короткий період, актуалізувати знання військових фахівців та сформувати у них позитивне ставлення до навчального процесу [1, 316].

Методи обговорення застосовуються, зазвичай, у процесі проведення навчальних занять з військовослужбовцями, які мають досвід щодо самостійного вирішення практичних проблем чи проблем навчально-дослідницького характеру [1].

Наочні методи навчання є комплексом прийомів та засобів, які створюють у студентів образ предмета і формують уявлення про нього [11, 338]. Дані методи поділяється на: демонстрацію (показ діючої моделі бойової техніки або зброї), моделювання (презентацію виготовлених моделей та муляжів, комп'ютерний показ, тощо) та ілюстрацію (схеми, таблиці, діаграми) [1, 266-268; 5, 114-125].

Практичні методи є теж важливими у навчанні військовослужбовців. Вони формують, вдосконалюють та закріплюють практичні знання, вміння і навички у майбутніх фахівців. Серед цих методів виділяють: інструктаж – чіткі вказівки для виконання певних задач; групові вправи включають тактичні навчання та заняття, комплексні та часткові тренування, командно-штабні навчання та ін. [1]; лабораторні вправи проводяться для вивчення певних явищ з використанням спеціального обладнання [11, 341]; тренування вдосконалюють та розвивають знання, вміння і навички. Вони проводяться не тільки на спеціальних заняттях, а під час пересування особового складу з одної точки в іншу. Під час тренувань курсанти тренуються на тренажерах, зі зброєю або без неї та на матеріальній частині [2, 352].

Значна частина перелічених методів навчання активно застосовується у процесі формування міжкультурної компетентності майбутніх військових у закордонних освітніх інституціях. Проте, як демонструють здійснені наукові розвідки, досвід північноамериканської та європейської вищої школи засвідчує ефективність активних та інтерактивних методів навчання, зокрема навчально-пошукових та ігрових [5].

У процесі проведення педагогічного експерименту з перевірки ефективності запропонованої методики формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення, учасниками якого стали 100 курсантів третього курсу бакалаврату Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, ми акцентували на використанні активних та інтерактивних методів навчання, зокрема навчально-пошукових, ігрових та методів вирішення проблем. На основі отриманих результатів можемо стверджувати про ефективність застосування згаданих методів у контексті формування міжкультурної компетентності за рахунок професіоналізації навчання, зокрема «занурення» курсантів у ситуації професійного характеру і, відтак, суттєвого підвищення їх мотивації. Таким чином, можемо стверджувати, що у контексті формування міжкультурної компетентності майбутніх військовослужбовців доцільно застосовувати методи активного та інтерактивного навчання, такі як: рольові ігри, симуляції, методи вирішення проблем (метод інцидентів), кейси, проекти, презентації.

Симуляція як дидактична гра без визначеного сценарію, що відтворює типову ситуацію професійного характеру, є дієвим методом навчання, який суттєво підвищує мотивацію та інтерес студентів до процесу навчання. Цей метод розвиває комунікативні навички, допомагає вирішити складні задачі та прийняти правильні рішення. За допомогою згаданого методу курсанти у подальшій професійній діяльності зможуть легко вирішувати ситуації професійного характеру [10].

Метод інцидентів, що належить до методів вирішення проблем, допомагає майбутнім фахівцям бойового та оперативного забезпечення сформувати навички й уміння самостійного аналізу ситуації професійного характеру, пошуку та використання інформації, прийняття рішень задля вирішення проблемних ситуацій професійного характеру. Згаданий метод доцільно використовувати під час тактичних занять, а також під час тактико-спеціальної підготовки [1, 300].

Важливе місце у підготовці військових фахівців, спрямованій на формування у них міжкультурної компетентності, займає самостійна робота. Самостійна робота – це комплекс дій та прийомів навчання, які допомагають курсантам закріпити і поглибити раніше здобуті знання, навички і уміння оволодіти новими. Згадана форма організації навчання допомагає сформувати та удосконалити не лише бойову майстерність, мислення і переконання, а й розвивати навички міжкультурної комунікації, особливо в офіцерського складу, який після закінчення навчання у закладі вищої освіти повинен постійно займатись саморозвитком і самовдосконаленням [1, 274]. Самостійна робота включає в себе: роботу з підручником, самостійне вивчення техніки чи зброї, самостійне тренування, проходження комп'ютерних програм, тощо [1]. Поділяється самостійна робота на: самостійну роботу під безпосереднім керівництвом викладача: аудиторну, що здійснюється під час семінарських і практичних занять та позааудиторну самостійну роботу у спеціально відведений для неї час після занять в умовах відносної автономії студентів [3]. Традиційно самостійна робота у закладах вищої освіти військового профілю відбувається під наглядом офіцера чи сержанта, як уже зазначалося, у чітко відведений час. Під час самостійної роботи курсантам дозволяється користуватися комп'ютерами, підручниками, Інтернет-ресурсами. Їм надаються дидактичні матеріали, навчально-методична чи наукова література, яку вони повинні опрацювати [9]. Проводиться позааудиторна самостійна робота у спеціалізованих класах, бібліотеці, комп'ютерних класах, лабораторіях [6]. Для самостійного навчання у визначений для позааудиторної роботи час може використовуватись й аудиторний фонд навчального закладу, зокрема навчальні аудиторії без присутності викладачів. Облік самостійної роботи курсантів ведуть командири підрозділів у журналі обліку навчальних занять (розділ обліку самостійної роботи).

Основними етапами самостійної роботи є: планування і підготовка самостійної роботи; проведення самостійної роботи з метою засвоєння матеріалу, відпрацювання навичок і умінь; аналіз і самоконтроль самостійної роботи.

Головними чинниками, які впливають на ефективність самостійної роботи, науковці вважають: вміння оцінити обсяг і складність матеріалу; вміння планувати свою самостійну роботу щодо засвоєння навчальної програми; вміння під час планування і безпосереднього проведення самостійної роботи ефективно розподіляти зусилля на найбільш важливі дисципліни; вміння аналізувати результати самоконтролю самостійної роботи; вміння робити висновки та корегувати план самостійної роботи [7].

Методи контролю та самоконтролю проводяться з метою оцінки рівня досягнень курсантів у навчальному процесі. Ці методи можуть здійснюватись у формі опитування, письмових робіт, тестування, зокрема за допомогою комп'ютерних програм, самоконтролю, іспиту, заліку, тощо. Методи контрольного оцінювання поділяються на: попередній контроль (проводиться на початку навчального року для визначення рівня підготовки курсантів), поточний контроль (використовується для перевірки рівня засвоєння військовими фахівцями навчального матеріалу, формування вмінь та навичок регулярно впродовж навчального семестру), періодичний контроль (застосовується для визначення опанування військовослужбовцями навчального матеріалу чи певних тем; проводиться переважно в кінці тижня, місяця), підсумковий контроль (проводиться наприкінці навчального семестру чи року у формі заліків, іспитів). До методів контролю відносяться: опитування, письмові роботи, контрольні роботи, тести, комплексні тематичні проекти з презентацією результатів, заліки, іспити.

Методи самоконтролю поділяється на дві групи: індивідуальні та групові. За допомогою індивідуального самоконтролю курсант самостійно визначає свій рівень знань, вмінь та навичок. Колективний самоконтроль визначає успіхи чи недоліки навчальної діяльності цілої групи чи підрозділу [1, 406-409]. До методу самоконтролю відносяться: тести, опитування, контрольні завдання, контрольні заміри тощо.

Висновки. На основі здійсненого аналізу можемо стверджувати, що форми організації та методи навчання, які широко застосовуються в українських закладах вищої освіти військового профілю, певною мірою забезпечують результативність проведення навчальних занять та допомагають досягти визначених цілей навчання. Як засвідчили результати експериментального навчання, використання активних та інтерактивних методів навчання, зокрема ігрових (симуляцій), навчально-пошукових (кейсів, проектів з презентаціями результатів) та проблемних (методів інцидентів) значно підвищує ефективність процесу формування у майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення міжкультурної компетентності завдяки підвищенню мотивації курсантів через професіоналізацію навчання, зокрема «занурення» у ситуації професійного характеру. Методично обґрунтований відбір викладачами комплексу активних та інтерактивних методів навчання у рамках визначених навчально-методичною документацією форм організації навчання має певні переваги, а саме: зацікавленість курсантів та активізація їхньої навчальної діяльності, чітко організована самостійна робота, співпраця викладача та курсанта, а відтак –

формування у курсантів відповідних знань, навичок та умінь – компонентів міжкультурної компетентності. Коректно підібраний комплекс форм організації навчання та методів навчання сприятиме, окрім формування професійної компетентності майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення, ще й ефективному формуванню у них міжкультурної компетентності, що є однією із ключових здатностей цих фахівців.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у формулюванні методичних рекомендацій щодо ефективного застосування методики формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців бойового та оперативного забезпечення у закладах вищої освіти військового профілю.

References

1. Бойко О. В. Військова педагогіка у професійній діяльності офіцера і сержанта: навч. посіб. Ч. 1. Загальні основи педагогіки та військова дидактика. Львів, 2012. 447 с.
Boiko, O. V. (2012). *Viiskova pedahohika u profesiinii dialnosti ofitsera i serzhanta: navch. Posib. Ch. 1. Zahalni osnovy pedahohiky ta viiskova dydaktyka* [Military pedagogics in professional activity of officer and sergeant: manual. General basics of pedagogics and military didactics]. Lviv, Ukraine.
2. Військова психологія і педагогіка: підручник, за заг. ред. Л. А. Снігур. Луцьк, 2010. 576 с.
Snihur, L. A. (2010). *Viiskova psykholohia i pedahohika: pidruchnyk* [Military psychology and pedagogics: coursebook]. Lutsk, Ukraine.
3. Карасьова Л. А. Педагогічні умови формування інформаційно-аналітичної компетентності майбутніх фахівців сектору безпеки у процесі іншомовної підготовки. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2017. Вип. 1. С. 118-120.
Karasiova, L. A. (2017). *Pedahohichni umovy formuvannia informatsiino-analitychnoi kompetentnosti maibutnix fakhivtsiv sektoru bezpeky u protsesi inshomovnoii pidhotovky* [Pedagogical conditions of building intoramtion and analytical competence of prospective specialists of security while foreign language training]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seria: Pedahohika. Sotsialna robota – Uzghorod national university scientific bulletin. Pedagogics. Social work.* 1, 118-120. [in Ukrainian].
4. Концепція підготовки Збройних Сил України. URL: <https://www.ukrmilitary.com/2016/02/concept-of-the-armed-forces-of-ukraine.html> (дата звернення 18.11.2019).
Kontseptsia pidgotovky Zbroinykh Syl Ukrainy. [Concept of training of the Armed Forces of Ukraine]. (2016). Retrieved from: <https://www.ukrmilitary.com/2016/02/concept-of-the-armed-forces-of-ukraine.html> [in Ukrainian].
5. Микитенко Н. О. Технологія формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничого профілю: монографія. Тернопіль: ТНПУ, 2011. 411 с.
Mykytenko, N. O. (2011). *Tekhnologia formuvannia inshomovnoii profesiinoi kompetentnosti maibutnix fahivtsiv pryrodnychoho profilu* [Technology of building foreign language professional competence of prospective specialist of Sciences]: monografia. Ternopil, Ukraine: TNPU.
6. НАКАЗ № 346 «Про затвердження Положення про особливості організації освітнього процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України» від 20.07.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/z1126-15#n11> (дата звернення 10.10.2019).
Nakaz № 346 «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro osoblyvosti organizatsii osvitnogo protsesu u vyshchukh viiskovykh navchalnykh zakladakh Ministerstva oborony Ukrainy ta viiskovykh navchalnykh zakladiv Ukrainy» (2015). [Decree of the Ministry of Defense of Ukraine No. 346 “Provisions on peculiarities of organization of the educational process in higher educational institutions of the Ministry of Defense of Ukraine and military educational units of higher educational institutions of Ukraine”]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1126-15> [in Ukrainian].
7. Олійник Л. В. Методичні засади навчання військово-спеціальних дисциплін магістрів військово-соціального управління. *Вісник Національного університету оборони України*. 2014. Вип. 3. С. 122-127.
Oliinyk, L. V. (2014). *Metodychni zasady navchannia viiskocho-spetsialnykh dystsyplin mahistriv viiskovo-sotsialnoho upravlinnia* [Methodological principles of teaching military disciplines to Masters of military and social managment]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy – Bulletin of National University of Ukraine’s Defense.* 3, 122-127.
8. Плужник И. Л. Формирование межкультурной коммуникативной компетенции студентов гуманитарного профиля в процессе профессиональной подготовки: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Тюмень, 2003. 335 с.
Pluzhnyk, I. L. (2003). *Formirovanie mezhkulturnoi kommunikativnoi kompetentsiicstudentov humanitarnogo profilia v protsesse professionalnoi podgotovki* [Building intercultural communicative competence in students of Humanities while professional training]. *Doctor’s thesis*. Tuimen, Russia.
9. Положення про організацію самостійної підготовки курсантів та слухачів в Одеському державному університеті внутрішніх справ. URL: http://oduvsv.edu.ua/wpcontent/uploads/2016/09/Polozhennya_pro_samoridgotovku_2017.pdf (дата звернення 15.10.2019).

Polozhennia pro organizatsiiu samostiinoi pidgotovky kursantivta slukhachiv v Odeskomu derzhavnomu universiteti vnutrishnikh sprav (2019). [The principles of organization of independent work of cadets and students of Odesa university of internal affairs]. Retrieved from: http://oduvs.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/Polozhennya_pro_samopidgotovku_2017.pdf [in Ukrainian].

10. Присяжнюк І. С. Метод симуляції на заняттях з англійської мови професійного спрямування. *Сучасна освіта: методологія, теорія, практика*: Матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції. 21 квітня 2016 р. Київ: НТУУ «КПІ». 120 с.
Prysiashniuk, I. S. (2016). Metod symulatsii na zaniatiakh z angliiskoi movy profesiinogo spriamuvania [Simulation method at Professionals English language classes]. *Suchasna osvita: metodologia, teoria, praktyka, materialy IV mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii – Modern education: methods, theory and practice, Proceedings of international scientific and practical conference*. Kyiv, Ukraine.
11. Ягупов В. В. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: Либідь, 2002. 560 с.
Yagupov, V. V. (2002). Pedagogika: navch. posibnyk [Pedagogics: manual] Kyiv, Ukraine: Lybid.

Liubas A.

ORCID 0000-0001-6068-6065

*Ph.D. Student of the Department of Pedagogical Education,
Ivan Franko National University of Lviv
(Lviv, Ukraine) E-mail: super-liubas@ukr.net*

FORMS AND METHODS OF BUILDING INTERCULTURAL COMPETENCE BY PROSPECTIVE SPECIALISTS OF COMBAT AND OPERATIONAL SUPPORT

*Globalization and threats of present military conflicts contribute to the necessity to acquire intercultural competence by prospective specialists of combat and operational support. **The aim of the article** is to analyze effective forms, methods and tools of building intercultural competence by prospective specialists of combat and operational support. The following **theoretical methods** are applied in the research: content-analysis of scientific and pedagogical literature, syllabuses of cadets' training, curricular of basic, general military and professional, special military training disciplines in order to generalize and classify the material. **The scientific novelty of research** lies in the analysis of popular teaching forms and methods in Ukrainian military educational institutes, the display of teaching form and methods that are common in foreign military educational institutes, substantiation of effective forms and methods of building intercultural competence by prospective specialists of combat and operational support. The conventional forms of cooperative training of cadets are represented by: separate and joint training, command headquarters, preparedness training, tactical and basic training, military games, theoretical lessons, tactical and drill exercises, instructive sessions, maneuvers. In Ukrainian educational military institutes while teaching Humanities and Social Sciences the methods of oral presentation, discussions, visual and practical teaching methods dominate. Within building intercultural competence in prospective specialists it is expedient to use active and interactive teaching such as role plays, simulations, problem solving (methods of incidents), cases, projects and presentations. Independent work (classroom, extracurricular, work with course books, individual mastery of weapons and equipment, independent acquisition of computer programs) fosters cadets' knowledge, abilities and skills. **The conclusions**: application of active and interactive teaching methods boosts the effectiveness of building intercultural competence in prospective specialists of combat and operational support by raising cadets' motivation due to professional training, namely immersion into professionally oriented situations.*

Keywords: forms, methods and tools, effective building of intercultural competence, prospective specialists of combat and operational support.

Стаття надійшла до редакції 05.05.2020

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Н. О. Микитенко